

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ

УДК 336.145.2:364.2

Вікторія БУЛАВИНЕЦЬ

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ СОЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Досліджено порядок планування видатків місцевих бюджетів соціального призначення в контексті проблем фундаментального та методологічного характеру. Вказано на недоліки чинного порядку планування бюджетних видатків. Розроблено рекомендації щодо удосконалення діючої методики планування та прогнозування видатків місцевих бюджетів соціального призначення. Запропоновано вдосконалити порядок розрахунку прожиткового мінімуму введенням комбінованого нормативно-структурного методу визначення його розміру. Обґрунтовано введення до порядку планування видатків місцевих бюджетів соціального призначення коригуючого коефіцієнта урахування рівня захворюваності населення при розрахунку видатків на охорону здоров'я та коефіцієнтів стимулювання при плануванні видатків на надання суспільних послуг.

Ключові слова: *місцеві бюджети, видатки місцевих бюджетів соціального призначення, планування видатків місцевих бюджетів, соціальні стандарти, прожитковий мінімум, коригуючі коефіцієнти.*

Постановка проблеми. Системні кризи, які тривають в Україні впродовж останніх років, негативно позначилися як на економіці, так і на суспільному добробуті. Падіння обсягів виробництва зруйнувало економічний базис більшої частини населення. В умовах відсутності чіткого бачення власної моделі соціально орієнтованої ринкової економіки проведення реформ набуло хаотичного та малокерованого характеру і супроводжувалося виникненням нових та загостренням існуючих соціальних проблем. Як наслідок, об'єктивними реаліями сьогодення стали суттєве зниження реальних доходів населення, доступності та якості основних суспільних послуг, високий рівень безробіття та бідності. Соціальні диспропорції досягли нині масштабів, які є неприйнятними для сучасної цивілізованої країни та загрожують втратою суспільної стабільності. Наслідки пенсійної і медичної реформ, перегляд системи пільг та низка інших заходів (ліквідація навчальних закладів, обмеження рівня соціальної допомоги) свідчать про намагання уряду різко звузити соціальні зобов'язання держави та посилити особисту відповідальність громадян за рівень власного добробуту. Через багато причин досі немає альтернативних механізмів забезпечення добробуту громадян (майже

відсутні недержавне пенсійне та медичне страхування, корпоративні схеми соціального забезпечення), а тому такі реформи ведуть до обмеження доступності для населення життєво необхідних суспільних послуг.

В цих умовах виняткової *актуальності* набуває питання вироблення цілісної та ефективної соціальної політики держави, спрямованої на вирішення соціальних проблем, втілення якої неможливе без формування відповідного фінансового підґрунтя, котре становлять ресурси бюджетів усіх рівнів і позабюджетних фондів. Однак практика здійснення видатків місцевих бюджетів соціального призначення засвідчує наявність цілої низки проблем, пов'язаних з розрахунком потреби у коштах на втілення заходів у соціальній сфері, а також низькою результативністю їхнього використання. Майже відсутня кореспонденція між обсягами видатків на соціальні потреби і рівнем якості, затребуваності й задоволеності населення суспільними послугами.

Аналіз останніх досліджень. Вивченню проблем використання бюджетних коштів на задоволення суспільних потреб присвятили свої наукові праці чимало зарубіжних та вітчизняних вчених і дослідників, серед яких варто відзначити Р. Масгрейва, Д. Б'юкенена, В. Андрющенка, В. Дем'янишина, О. Кириленко, І. Луніну, В. Федосова, С. Юрія. Вони створили методологічну основу для подальших наукових пошуків у даному напрямку. Однак, незважаючи на наявність значної кількості наукових праць у цій сфері та на глибину даних досліджень, окремі проблемні аспекти залишаються не вирішеними. Зокрема, потребує подальшого вивчення та доопрацювання питання підвищення якості планування видатків місцевих бюджетів соціального призначення, посилення зв'язку між динамікою видатків на соціальні потреби й індикаторами соціального розвитку.

Мета статті. Метою статті є розробка рекомендацій щодо вдосконалення порядку планування й прогнозування видатків місцевих бюджетів соціального призначення.

Дослідження порядку планування видатків соціального призначення та визначення шляхів його удосконалення потребує виокремлення проблем фундаментального і методологічного характеру. Стосовно першого аспекту, то тут варто зазначити, що недостатня об'єктивність планування видатків на задоволення суспільних потреб обумовлена відсутністю консенсусу щодо моделі соціальної держави, яку необхідно розвивати в Україні та пов'язаною з цим розмитістю меж її соціальної відповідальності. Згідно з нормами чинного законодавства, в Україні декларується побудова консервативної моделі соціальної держави, яка передбачає посилення ролі страхових методів та корпоративних механізмів у формуванні суспільного добробуту. Проте у практичній площині взято курс на розвиток навіть не ліберальної моделі соціальної держави, а на побудову вільного, практично не керованого ринку.

Водночас соціологічні дослідження констатують сильні патерналістські настрої у вітчизняному суспільстві, третина якого визначає державу як головного суб'єкта забезпечення суспільного добробуту (33,1-35,5% домогосподарств у 2007-2010 рр.). На думку більше 9/10 громадян, держава має відігравати вагомий роль у формуванні їх добробуту, а схильність до самозабезпечення характерна для 10% населення [1]. Більшість громадян схвалює побудову соціал-демократичної моделі соціальної держави, а діяльність, спрямована на звуження соціальних зобов'язань, апriori сприймається населенням вкрай негативно. Виходом з цієї ситуації має стати пошук консенсусу між державою і суспільством щодо розмежування сфер їхньої відповідальності за формування суспільного добробуту, що стане першим кроком до об'єктивного визначення потреби у бюджетних коштах на здійснення видатків соціального призначення.

Одним із недоліків, який негативно позначається на практиці планування видатків соціального призначення, є невідповідність задекларованих параметрів соціальних зобов'язань тим, які фактично надаються населенню. Враховуючи сучасні економічні реалії, коли і через два десятиліття після здобуття незалежності макроекономічні показники не досягли рівня 1991 року, умов для забезпечення високих соціальних стандартів немає. Це змушує уряд шукати інші способи обмеження соціальних видатків (заниження розмірів прожиткового мінімуму, введення "гарантованого" мінімуму та складного порядку призначення соціальних допомог), що спотворює реальну потребу в коштах на фінансування суспільних благ. Визначені на підставі необ'єктивних соціальних стандартів видатки бюджетів є недостатніми для отримання бажаного результату, а їхня ефективність залишається низькою. Тому важливе завдання сьогодення - вдосконалення порядку розрахунку прожиткового мінімуму з метою приведення його до об'єктивних розмірів. Це пояснюється тим, що на основі прожиткового мінімуму встановлюються розміри мінімальної зарплати та грошового утримання, визначаються державні соціальні стандарти послуг у сферах охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення тощо. Таким чином, від його параметрів напряду залежить розрахунок фінансових нормативів бюджетної забезпеченості, а отже, й об'єктивність процесу планування видатків бюджетів соціального призначення.

У зарубіжній практиці застосовується кілька методів визначення цього соціального стандарту: статистичний, ресурсний, нормативний, соціологічний, комбінований та метод медіанного доходу [2, с. 108]. В Україні розрахунок прожиткового мінімуму базується на нормативному методі, основою якого є розмір мінімального споживчого кошика. Однак, зважаючи на світову тенденцію до зростання кількості нуклеарних домогосподарств, недоцільним є використання в сучасних умовах порядку обчислення прожиткового мінімуму в розрахунку на сім'ю з кількох осіб. Натомість, найбільш оптимальним для України було б впровадження комбінованого нормативно-структурного методу, за якого розрахунок витрат на купівлю мінімального набору продуктів харчування здійснюється відповідно до фізіологічних норм, а інші витрати визначаються за їхньою питомою вагою у сукупній структурі. Частка витрат на оплату житлово-комунальних послуг може бути встановлена на рівні, який використовується при призначенні житлових субсидій (15-20% сукупного обсягу), а витрат на харчування – в межах 30-50% розміру базового соціального стандарту. Очевидно, що, зважаючи на економічні реалії, впровадження прожиткового мінімуму, у складі якого витрати на харчування складають 1/3, сьогодні було би вкрай непродуманим кроком. Тому до стабілізації економічної ситуації питома вага витрат на харчування має визначитися на рівні 50% їх сукупного обсягу, що призведе до незначного перегляду розміру прожиткового мінімуму. Однак надалі доцільно скласти план поступового приведення структури базового соціального стандарту до оптимальних показників, що сприятиме підвищенню об'єктивності планування видатків соціального призначення.

Поряд з вирішенням питань фундаментального характеру, які впливають на практику планування видатків місцевих бюджетів соціального призначення, вдосконалення потребує й порядок їх формульного розрахунку. Однією з головних вад чинного порядку науковці визначають вибірковий характер коефіцієнтів коригування, які призначені враховувати різноманітні регіональні особливості. Так, Н. Карпишин вважає, що важливим чинником, який впливає на обсяги видатків на охорону здоров'я є екологічна ситуація в регіоні, а тому формульний розрахунок, на її думку, має бути доповнений відповідним коефіцієнтом [3, с. 268]. Погоджуючись із потребою врахування рівня

екологічного неблагополуччя при розрахунку видатків місцевих бюджетів на охорону здоров'я, все ж вважаємо, що використання відповідного коефіцієнта може бути об'єктом дискусії. На наш погляд, ступінь екологічного забруднення території є лише одним з чинників, які впливають на рівень захворюваності населення, а отже, і видатків на охорону здоров'я, хоча й найбільш важливим. Вагомий вплив на нього справляє також соціальне середовище, яке визначає поширення таких антисуспільних явищ, як алкоголізм, наркоманія та ін.

Вибіркове врахування чинників, які впливають на рівень захворюваності населення, породжує ризик необ'єктивності розрахунку необхідних видатків на охорону здоров'я. З іншого боку, введення до методики планування коригуючих коефіцієнтів, які б врахували усі обставини, що визначають динаміку показника захворюваності, неможливе і призведе до невиправданого її ускладнення. Вирішення цієї проблеми полягає у заміні екологічного коефіцієнта коефіцієнтом коригування відповідно до рівня захворюваності населення певної адміністративно-територіальної одиниці, що встановить прямий зв'язок між контингентом споживачів відповідної послуги та видатками на її надання.

Обчислення запропонованого коригуючого коефіцієнта, на наш погляд, має здійснюватися за єдиними критеріями на підставі даних офіційної статистики про показники захворюваності населення (на 100 тис. мешканців) у розрізі основних класів хвороб (відповідно до Міжнародного класифікатора хвороб) [4] по Україні та по всіх адміністративно-територіальних одиницях за останні три роки. Використання у розрахунках даних за трирічний період дасть змогу нівелювати вплив випадкових чинників на рівень захворюваності. Послідовність розрахунку коефіцієнта для i -го регіону пропонуємо визначити таким чином:

1) на першому етапі проводиться визначення співвідношень між рівнем захворюваності населення у розрізі основних класів хвороб по i -му регіону та по країні загалом за t років ($t = 3$) згідно з формулою:

$$C_{DN_i} = \frac{DN_{i_t}}{DN_t}, \quad (1)$$

де C_{DN_i} – коефіцієнт співвідношення рівнів захворюваності D на хвороби класу N мешканців i -го регіону та України у t -му році;

DN_{i_t} – кількість випадків захворювання D на хвороби класу N в розрахунку на 100 тис. мешканців i -го регіону в t -му році;

DN_t – кількість випадків захворювання D на хвороби класу N в розрахунку на 100 тис. мешканців України у t -му році;

2) на другому етапі обчислюється середній за останні три роки коефіцієнт співвідношення рівнів захворюваності D на хвороби класу N мешканців i -го регіону та України за формулою:

$$\overline{C_{DN_i}} = \frac{\sum_{t=1}^3 C_{DN_i}}{t}, \quad (2)$$

3) на третьому етапі визначається коригуючий коефіцієнт урахування рівня захворюваності населення (K_{D_i}) для планування видатків на охорону здоров'я місцевих бюджетів i -го регіону за формулою:

$$K_{D_i} = \sum_{N=1}^{21} \overline{C_{DN_i}} \times \overline{W_{DN_i}}, \quad (3)$$

де N – кількість класів захворювань, взятих до розрахунку (за Міжнародним класифікатором хвороб $N = 21$ [126]);

$\overline{W_{DN_i}}$ – середній ваговий коефіцієнт хвороб N класу, розрахований за формулами:

$$W_{DN_{it}} = \frac{Q_{DN_{it}}}{Q_{D_{it}}}, \text{ звідки } \overline{W_{DN_i}} = \frac{\sum_{t=1}^3 W_{DN_{it}}}{t}, \quad (4)$$

де $Q_{DN_{it}}$ – кількість випадків захворювань на хвороби класу N в i -му регіоні у t -му році, од.;

$Q_{D_{it}}$ – кількість випадків захворювань на хвороби усіх класів в i -му регіоні у t -му році, од.

Визначений за таким порядком коригуючий коефіцієнт урахування рівня захворюваності населення (K_{D_i}) пропонуємо ввести у діючу формулу планування видатків на охорону здоров'я бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів. Для уникнення негативного впливу цього коефіцієнта на обсяг видатків доцільно передбачити умову: якщо $K_{D_i} < 1$, то $K_{D_i} = 1$. Отже, формула матиме такий вигляд:

$$V_{zob(ark)} = H_{zob(ark)} \times N_i \times K_{D_i} \times (1 - \lambda + \lambda \times K_{zi2}) + S_{obi(pilot)} + S_{zvi(pilot)} + V_{zgi} + S_{zi}, \quad (5)$$

де K_{D_i} – коригуючий коефіцієнт урахування рівня захворюваності для бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів.

Водночас пропонуємо виключити з формули розрахунку видатків бюджетів на охорону здоров'я компонент S_{zei} , який характеризує обсяг цільових коштів, які спрямовуються на охорону здоров'я для врахування екологічних особливостей регіонів. З введенням коригуючого коефіцієнта урахування рівня захворюваності населення (K_{D_i}) його використання буде недоцільним, оскільки матиме місце дублювання у розрахунках дії одного й того ж чинника.

Перевагою запропонованого порядку є можливість спрямування більшого обсягу коштів у регіони з високим рівнем захворюваності населення. На можливі аргументи опонентів щодо надмірного ускладнення порядку планування видатків бюджетів на охорону здоров'я внаслідок впровадження запропонованого нами коригуючого коефіцієнта зауважимо, що у розрахунках видатків на такі важливі напрями соціальної політики, як охорона здоров'я, освіта, соціальне забезпечення, від яких залежить рівень задоволення найважливіших потреб та інтересів громадян, на наш погляд, недопустимо і не виправдано використовувати примітивні варіанти обчислення показників. Вважаємо, що ця проблема може бути вирішена шляхом розробки необхідного програмного забезпечення.

Наведений порядок призначений для використання при обчисленні видатків соціального призначення обласних та республіканського бюджетів. Разом з тим, на перспективу він може бути адаптований для планування видатків бюджетів міст республіканського й обласного значення, бюджетів районів.

Іншим вагомим упущенням чинного порядку планування видатків місцевих бюджетів соціального призначення є відсутність стимулюючої компоненти, оскільки цей порядок не встановлює залежності між обсягом бюджетних видатків та динамікою результативних показників, на досягнення яких вони спрямовані. Для вирішення цього питання пропонуємо ввести до формул розрахунку видатків відповідні коригуючі коефіцієнти. Наприклад, при плануванні видатків на охорону здоров'я коефіцієнт стимулювання (K_{st_i}) може бути розрахований таким чином:

$$K_{st_i} = \frac{1}{\sqrt[5]{\frac{D_{t(i)}}{D_{t-5(i)}}}}, \text{ але якщо } K_{st_i} < 1 \text{ то } K_{st_i} = 1, \quad (6)$$

де $D_{t(i)}$ – кількість випадків захворювань D на 100 тис. мешканців i -го регіону в t -му році, який передує плановому. Встановлене нами обмеження дасть змогу попередити негативний вплив коефіцієнта на обсяг бюджетних видатків на охорону здоров'я для регіонів, у яких рівень захворюваності населення зростає.

Аналогічні коефіцієнти можуть бути використані при розрахунку видатків не лише на охорону здоров'я, а й на освіту чи культуру. Наприклад, факторним показником при плануванні видатків на дошкільну освіту може слугувати рівень охоплення дітей цим видом виховання (його зростання буде викликати відповідне збільшення видатків, необхідних для розширення мережі дошкільних закладів). Коефіцієнт стимулювання у цьому випадку буде обчислюватися за формулою:

$$K_{st_i} = \frac{1}{\sqrt[5]{\frac{L_{t(i)}}{L_{t-5(i)}}}}, \text{ але якщо } K_{st_i} < 1 \text{ то } K_{st_i} = 1, \quad (7)$$

де $L_{t(i)}$ – рівень (коефіцієнт) охоплення дітей до 6 років дошкільною освітою L i -го регіону в t -му році.

До кола проблемних аспектів вітчизняної практики планування видатків місцевих бюджетів соціального призначення належить також порядок розподілу субвенцій на реалізацію інвестиційних проектів, який виконується у "ручному" режимі. Оскільки ця субвенція в повному обсязі спрямовується на здійснення інвестиційних видатків місцевих бюджетів, врегулювання питання її розрахунку безпосередньо впливає на обсяги видатків соціального призначення. На думку Б. Малиняка, у цьому питанні має місце необґрунтована мінливість кількості субвенцій, невиправдана міжрегіональна диференціація їх обсягів, що суперечить принципу справедливості та створює проблеми у забезпеченні населення важливими бюджетними послугами. Розподіл субвенцій відбувається в умовах відсутності належної прозорості бюджетного процесу, низького рівня політичної культури, слабкого громадського контролю, а його результати свідчать про тотальне поширення політичної корупції [5, с. 72-73].

Для вирішення цих проблем необхідно дати відповідь на два основних питання: по-перше, як забезпечити справедливий розподіл субвенцій на інвестиційні цілі між регіонами країни; по-друге, як досягти оптимального розподілу коштів на внутрішньообласному рівні? Шлях до вирішення першого завдання полягає у розробці формалізованої методики планування субвенцій у розрізі регіонів країни. Відповідно

до ст. 105 Бюджетного кодексу України [6], розподіл субвенцій на виконання інвестиційних програм (проектів) пропонується здійснювати таким чином: 70% загального обсягу субвенції розподіляти між усіма регіонами пропорційно до чисельності населення, а 30% – на підставі оцінки рівня соціально-економічного розвитку регіону за показником валового регіонального продукту на одну особу в абсолютному значенні. Хоча ця методика передбачає більш об'єктивний розподіл інвестиційних субвенцій порівняно з практикою “ручного” управління, вона не позбавлена недоліків.

Найбільш оптимальною з позицій об'єктивності та справедливості стала б методика розподілу інвестиційних субвенцій місцевим бюджетам на підставі відповідного подушного нормативу з використанням коригуючого коефіцієнта для урахування регіональної специфіки за такою формулою:

$$Q_{KS_i} = N_{KS} \times N_i \times K_{KS_i}, \quad (8)$$

де Q_{KS_i} – обсяг інвестиційної субвенції місцевим бюджетам i -го регіону;

N_{KS} – норматив інвестиційної субвенції для місцевих бюджетів, обчислений шляхом ділення сукупного обсягу коштів, які передаються до місцевих бюджетів для реалізації інвестиційних проектів Q_{KS} , на чисельність населення країни N ;

N_i – чисельність населення i -го регіону;

K_{KS_i} – коефіцієнт коригування інвестиційної субвенції відповідно до індексу інвестиційної спроможності регіону. Вважаємо, що в якості такого коефіцієнта доцільно застосовувати індикатор, розроблений О. Кириленко та Б. Малиняком [7, с. 32], однак методика його визначення потребує певного вдосконалення. Так, його розробники визнають, що один із факторних індикаторів, використаних при розрахунку, а саме частка дотації вирівнювання у сукупних доходах місцевих бюджетів, слабо корелює з обсягом їх капітальних видатків. Для виправлення цієї ситуації пропонуємо замінити названий індикатор на сукупний обсяг видатків місцевих бюджетів, оскільки кореляційна залежність між ним та результируючим показником достатньо висока. Отже, факторними індикаторами для розрахунку коефіцієнта коригування інвестиційної субвенції необхідно визначити:

- валову додану вартість на одну особу наявного населення;
- обсяг власних і закріплених доходів місцевих бюджетів у розрахунку на одну особу наявного населення;
- обсяг сукупних видатків місцевих бюджетів у розрахунку на одну особу наявного населення;
- сукупний обсяг інвестицій в основний капітал у розрахунку на одну особу наявного населення.

При цьому заміна одного з факторних індикаторів не вимагає внесення змін до формули розрахунку коефіцієнта коригування інвестиційної субвенції згідно з індексом інвестиційної спроможності регіону, яка має вигляд [7, с. 32]:

$$K_{KS_i} = \frac{1}{I_i}, \text{ звідки } I_i = \frac{\sqrt[k]{\prod_{j=1}^k r_{ij} w_j}}{\sum_{i=1}^n \left(N_i \sqrt[k]{\prod_{j=1}^k r_{ij} w_j} \right) / \sum_{i=1}^n N_i}, \quad (9)$$

де I_i – індекс інвестиційної спроможності i -го регіону;

r_{ij} – частковий індекс для j -го фактору i -го регіону (відношення розміру показника i -го регіону до середнього рівня);

w_j – коефіцієнт вагомості (значимості) j -го фактора;

N_i – чисельність населення i -го регіону;

n – кількість регіонів;

k – кількість чинників.

Використання запропонованої методики, на наш погляд, дасть змогу досягти об'єктивності та справедливості розподілу субвенцій на здійснення інвестиційних видатків місцевих бюджетів, адже передбачатиме спрямування більшого обсягу коштів у регіони зі слабшою інвестиційною спроможністю.

Поряд із питанням удосконалення порядку поточного планування соціальних видатків бюджетів у науковій літературі дискутується питання складання “соціального бюджету”, оскільки серед фахівців немає єдиного підходу щодо трактування змісту даного поняття. Його розглядають як баланс соціальних витрат суспільного сектору та джерел їх покриття [8; 9, с. 167], як частину державного і місцевих бюджетів [10; 11, с. 30] або як їх цільову характеристику [12; 14]. Окремі науковці ототожнюють соціальний бюджет з місцевим бюджетом, аргументуючи це тим, що він забезпечує найбільш нагальні щоденні потреби населення [13, с. 18]. На нашу думку, такий підхід є недостатньо обґрунтованим, адже з місцевих бюджетів, крім соціальних, здійснюються й інші видатки.

Вважаємо, що предметом дискусії є вживання власне дефініції “соціальний бюджет”, адже він не може бути виділений як складова державного чи місцевих бюджетів за аналогією з бюджетом розвитку. Більшість видатків соціального призначення фінансується з надходжень, які не мають цільового характеру, а тому не можна чітко сказати, за рахунок яких саме платежів до бюджету було здійснено видатки на освіту, охорону здоров'я чи культуру. Отже, прямиий зв'язок між більшістю соціальних видатків бюджету та його доходами відсутній, його можна прослідкувати лише щодо частини видатків на соціальне забезпечення. Водночас прив'язування видатків соціального призначення до певних джерел доходів бюджету є неможливим з методологічних позицій та може призвести до залежності фінансування соціальних потреб від надходження коштів за окремими бюджетними платежами. Таким чином, більш виправданим є вживання терміна “соціальна квота” бюджету як частки його видатків, що спрямовується на реалізацію завдань та заходів соціальної політики.

З метою упередження виникнення диспропорцій у фінансуванні повноважень органів місцевої влади доцільно було б законодавчо закріпити у Бюджетному кодексі України рівень соціальної квоти у видатковій частині місцевих бюджетів. Очевидно, що вона не може бути встановлена у вигляді єдиного показника для усіх бюджетів, а тому варто розробити граничні межі, які б визначали мінімальну та максимальну частку видатків соціального призначення у відповідному бюджеті.

Передумовою системності та послідовності соціальної політики в середньо- та довгостроковій перспективі є прогнозування обсягу фінансових ресурсів. Формування об'єктивного прогнозу видатків соціального призначення може стати підґрунтям для підвищення ефективності використання бюджетних коштів. Логіка складання прогнозу обсягів видатків передбачає оцінку демографічних тенденцій (чисельність споживачів суспільних послуг у розрізі основних демосоціальних груп) та прогнозування обсягу видатків бюджетів на надання основних суспільних послуг у розрахунку на одного

споживача. Вважаємо за доцільне для обчислення прогнозних видатків місцевих бюджетів соціального призначення в розрахунку на 1 особу використовувати такі факторні показники в розрахунку на одну особу наявного населення, як: валовий внутрішній продукт, сукупні доходи населення, сукупні доходи місцевих бюджетів країни. Між названими показниками і обсягом видатків місцевих бюджетів соціального призначення в розрахунку на 1 особу існує тісний зв'язок, який підтверджується високими значеннями коефіцієнтів кореляції [$R_{\min} = 0,9911$; $R_{\max} = 0,9986$], відтак, використання названих індикаторів при прогнозуванні є цілком обґрунтованим. Поряд з цим, прогнозування макроекономічних процесів має передбачати дослідження їхньої динаміки впродовж достатньо великого проміжку часу, що дасть змогу виявити тенденцію зміни досліджуваного економічного явища та оцінити її можливий характер.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вищевикладене, можемо констатувати, що вдосконалення порядку планування видатків місцевих бюджетів є вихідною умовою підвищення їхньої ефективності. Однак для об'єктивного визначення потреби у видатках місцевих бюджетів на соціальну сферу та покращення суспільного добробуту в цілому, необхідно здійснити ще низку заходів, зокрема: диверсифікувати методи використання коштів на задоволення соціальних потреб; впровадити такі схеми фінансування, які передбачають зв'язок між обсягами видатків та результатами надання суспільних послуг; вдосконалити порядок оцінювання результативності й ефективності здійснення видатків соціального призначення. Дослідження даних проблем становитиме перспективу наших подальших наукових розвідок.

Література

1. Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів у 2010 році [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу : http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/gdn/sddtp/sdrsd_2010.zip.
2. Пищуліна О. Зміна методики розрахунку прожиткового мінімуму – крок до реформування соціальної політики / О. Пищуліна // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 1 (10). – С. 106–114.
3. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій : моногр. / [О. П. Кириленко, О. І. Тулай, Т. О. Кізима та ін.]; за ред. О. П. Кириленко. – Тернопіль : Екон. думка, 2008. – 376 с.
4. Клініко-статистична класифікація хвороб, розроблена на базі МКХ-10 (проект) [Електронний ресурс] / Міністерство охорони здоров'я України. – Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/register_icd10/?par=.
5. Малиняк Б. Механізм надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам в умовах становлення громадянського суспільства / Б. Малиняк // Світ фінансів. – 2009. – Вип. 4 (21). – С. 69–82.
6. Про внесення змін до статті 105 Бюджетного кодексу України щодо принципів та критеріїв розподілу субвенцій на виконання інвестиційних програм (проектів) [Електронний ресурс] : Проект Закону України від 31.10.2011 р., № 9367. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=41617.
7. Кириленко О. Удосконалення розподілу інвестиційних субвенцій місцевим бюджетам у контексті зарубіжного досвіду / О. Кириленко, Б. Малиняк // Вісник ТНЕУ. – 2007. – № 2. – С. 21–36.

8. Болюбах В. Модель соціального бюджету як система та інструмент прогнозування та оцінювання соціальних процесів [Електронний ресурс] / В. Болюбах // Центр перспективних соціальних досліджень Міністерства соціальної політики України. – Режим доступу : http://cpsr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=43:2010-06-13-21-33-26&catid=24:2010-06-13-21-32-22&Itemid=29.
9. Горин В. П. Вдосконалення методики і практики планування соціальних гарантій як передумова забезпечення соціальної безпеки / В. П. Горин // Інноваційна економіка. – 2009. – № 3(13). – С. 159–170.
10. Роик В. Социальный бюджет – важнейший инструмент реализации прав человека в социальной сфере [Електронний ресурс] / В. Роик // Человек и труд. – 2010. – № 7. – Режим доступа : http://www.chelt.ru/2010/7-10/roik_7-10.html.
11. Прилипка С. М. Предмет права соціального забезпечення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. д-ра юрид. наук : спец. 12.00.05 “Трудове право; право соціального забезпечення” / С. М. Прилипка. – Харків, 2007. – 47 с.
12. Попов А. Киев получил наиболее социальный бюджет в Украине [Електронний ресурс] / А. Попов // Киевская правда. – 2012. – 5 янв. – Режим доступа : <http://kpravda.com/aleksandr-porov-kiev-poluchil-naibolee-socialnyj-byudzheth-v-ukraine/>.
13. Мітюков І. Бюджетна реформа й основні напрями удосконалення бюджетної політики / І. Мітюков // Фінанси України. – 2001. – № 8. – С. 16–23.

References

1. Self-assessment of households Of the level of their income in [WWW resource] / State Statistics Service of Ukraine. – Mode of access : http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/gdn/sddtp/sdrsd_2010.zip/
2. Pishchulina A. Changing the methodology of calculation of a living wage – a step to reform social policy / O. Pishchulina // Strategic Priorities. – 2009. – № 1 (10). – P. 106–114.
3. Modernization of Local Finance of Ukraine in terms of economic and social transformation. Monograph / [O. P. Kirilenko, A. Tula, T. Kizyma et al.]; ed. A.P. Kirilenko. – Ternopil : Economic thought, 2008. – 376 p.
4. Clinical and statistical classification of diseases, developed on the basis of ICD-10 (project) [WWW resource] // Ministry of Health of Ukraine. – Mode of access : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/register_icd10/?par=.
5. Malynyak B. Mechanism of subsidies from the state budget to local budgets in terms of civil society / B. Malynyak // The world of finance. – 2009. – Vol. 4 (21). – P. 69–82.
6. On Amendments to Article 105 of the Budget Code of Ukraine on the principles and criteria for allocation of subsidies for investment programs (projects) [WWW resource] : Draft Law of Ukraine of 31.10.2011 № 9367. – Mode of access : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?Id=&pf3511=41617.
7. Kirilenko A. Improving the distribution of investment subventions to local budgets in the context of international experience / A. Kirilenko, B. Malynyak // Bulletin TNEU. – 2007. – № 2. – P. 21–36.

8. Bolyubah V. *Social budget model as a system and tools of forecasting and evaluation of social processes [WWW resource]* / V. Bolyubah // *Center for Advanced Social Research of the Ministry of Social Policy of Ukraine*. – Mode of access : http://cpsr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=43:2010-06-13-21-33-26&catid=24:2010-06-13-21-32-22&Itemid=29.
9. Gorin V. *Improving methods and practices of planning social security as a precondition for social security* / V. Gorin // *Innovative Economy*. – 2009. – № 3 (13). – P. 159–170.
10. Royk V. *Social budget – a key instrument for the implementation of human rights in the social sphere [WWW resource]* / V. Royk // *Man and labor*. – 2010. – № 7. – Mode of access : http://www.chelt.ru/2010/7-10/roik_7-10.html.
11. Prylypko S. M. *Subject of social security law : author. thesis. Dr. ... legal. sciences : 12.00.05 "Labor law, social security law"* / S. M. Prylypko. – Harkiv, 2007. – 47 p.
12. Popov A. *Kiev has received the most sociality budget in Ukraine [WWW resource]* / A. Popov // *Kiev true*. – 2012. – January 5. – Mode of access : <http://kpravda.com/aleksandr-popov-kiev-poluchil-naibolee-socialnyj-byudzhet-v-ukraine/>.
13. Mityukov I. *Budget reform and the main directions of improving budgetary policy* / I. Mityukov // *Finance Ukraine*. – 2001. – № 8. – P. 16–23.

Редакція отримала матеріал 20 березня 2014 р.